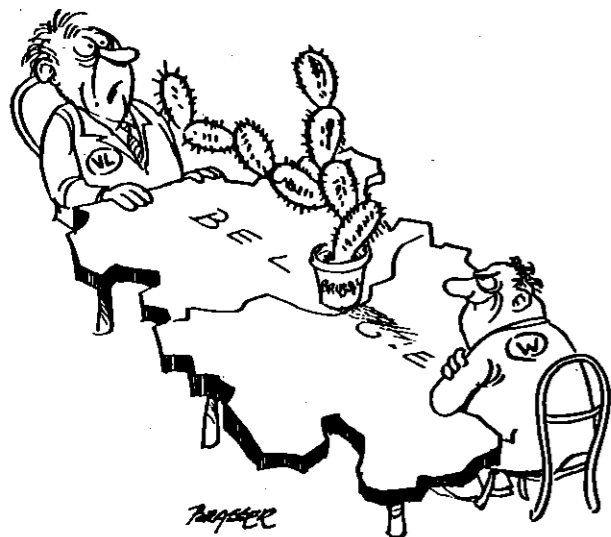

bejaardentehuizen). Dat klopt ook voor Vlaanderen waar personeel van bijvoorbeeld OCMW's gedetacheerd kunnen worden naar deze centra. In Brussel past dit Nederlandstalige dekreet als een tang op het bicommunautaire OCMW-"varken". Als je dan uitwegen zoekt in een eigen instelling met vzw-structuur (binnen het kader van het dekreet perfect mogelijk) dan

kun je, als het erop aankomt, heel wat miljoenen spenderen aan verbouw of bouw van aangepaste infrastructuur, zal je het voor de werking van zo'n centrum wellicht al wel met heel wat minder moeten stellen en krijg je, ten slotte, voor het loon van de centrumleider... geen cent. De vraag naar een "Brussels luik" in de dekreten van de Vlaamse Gemeenschap is dus eens te meer geen loze kreet. Een commissie van persoonsgebonden materies zou op korte termijn wellicht, naast enig soelaas, ook voor de nodige stimulansen kunnen zorgen. Tegelijk zou het werken met de weinig bemiddelde Brusselse Vlaming, die het misschien minder van cultuur dan wel van adequate eerstelijns hulpverlening moet hebben, geprofileerd kunnen worden. Van verschillende zijden heeft men dat begrepen en zendt men met een regeringswissel voor de deur, signalen uit: het derde Kongres van de Brusselse Vlamingen, de Brusselse Welzijnsraad, de SP-Brussel,...

Blijft uiteraard het levensgrote probleem van de bicommunautaire instellingen. Blijft de nood aan een autonome, brede welzijnscommissie. Als welzijn ondeelbaar blijkt, dan moet zich dat ook op beleidsniveau vertalen.

(ast).

OVER HET EINDRAPPORT «NA DE SOEP HEEFT MEN MEER DRAAGKRACHT OM DE HOOFDSCHOTEL TE BEREIDEN»

Een kookgroep van alleenstaande mannen: een nieuw initiatief in de bijstandswijk

DAT BEEST EINDRAPPORT GEHETEN

Van een derdejaarsstudente en dus ook -stagiaire maatschappelijk werk (in casu opbouwwerk) wordt verwacht dat zij al dra op een ingenieus idee-engoed begint te broeden waarvan het eindrapport dan de definitieve vrucht zal worden. Het valt niet te betwisten dat de stagekontekst voor een groot deel de inhoud van het werk bepaalt, wat natuurlijk ook de bedoeling is. Daarnaast speelt ook de interesse-sfeer en de background van de schrijfster/ver mee. Voor mij, stagiaire in de Brusselse Bij-

standswijk, stond het vrij snel vast waarover het eindrapport zou handelen. Ik kon het zelfs met termen uit de (weinig) boekjes "draagkracht" noemen. Misschien een wat ongebruikelijke (spijtig genoeg) term in het opbouwwerk om te zeggen dat opbouwwerkactiviteiten van het publiek vragen dat er een zeker gewicht aan capaciteiten in de weegschaal wordt gelegd. Van in het begin van mijn opleiding aan het Hoger Instituut voor Maatschappelijk en Cultureel Werk was mijn oog gevallen op de zogenaamde "kansarmen" met in de eerste

plaats een zekere bekommernis in het achterhoofd op het vlak van "ware participatie" van deze groep.

Een tekst uit mijn derdejaars-kursus methodiek van het opbouwwerk (van Erik Roelandt) deed mij definitief besluiten om de draagkrachttoer op te gaan in mijn eindrapport en mijn ervaringen met de kookgroep van alleenstaande mannen zouden hieraan kunnen getoetst worden, zonder te vergeten hoe de theorie voor mij een leidraad zou zijn voor het opzetten en vorm geven van de kookgroep. (Zie kader)

"Meerdere factoren beïnvloeden de zelfwerkzaamheid o.a. ervaringen van vroegere acties, sterkte van de probleembeleving, geloof in verandering en maakbaarheid van de situatie, maatschappelijke positie, handlingsbereidheid van de anderen, aktiviteitsgraad van de opbouwwerker, ingesteldheid van de overheid, historiek van de persoon, aard van de vooruitzichten, enz... Deze elementen kunnen de zogenaamde draagkracht opleveren. In de casuswerk-literatuur (o.a. bij H. Perlman) is dit begrip meer verkend en uitgewerkt (workability). Ten behoeve van het opbouwwerk is dit begrip nog niet ernstig geanalyseerd alhoewel er regelmatig minder of meer uitdrukkelijk gebruik van gemaakt wordt. Vooral in termen van 'minimale draagkracht' krijgt het aandacht. Men gaat er dan vanuit dat een groep/samenlevingsverband onder een bepaalde grens van draagkracht niet tot echte zelfwerkzaamheid kan komen of komt. In die zin denken diegenen die het betwijfelen of opbouwwerk mogelijk is met de meest kansarme en totaal uitgebluste bevolkingsgroepen. Het behoeft geen betoog dat deze grens, zo zij al zou bestaan heel moeilijk te trekken is. Vaak is het dan nog op basis van voorbije pogingen of tegenslagen." (Erik Roelandt)

Die korte veelomvattende tekst bleek voor mij werkelijk het startsein te zijn voor een zoek-, denk- en aktietocht. Ik verklaar me nader.

ZOEKEN, DENKEN EN DOEN

Vooreerst zette de tekst mij aan om op zoek te gaan naar een begripsuitzuivering van die zogenaamde draagkracht. Daar bleef het niet bij. Ik wilde ook wel eens nadenken hoe het nu wel zat met die draagkracht in de opbouwwerksfeer. Dit alles verliep niet zonder ook al een stuk het aktie-element in te bouwen en dit was gezien mijn rol als stagiaire in de Buurtwinkel prima mogelijk en er werden mij voldoende kansen geboden. Ik zal deze drie elementen - zij het dan niet systema-

tisch - behandelen in wat nu volgt. Vooraleer van wal te steken zou ik willen opmerken dat door het schrijven van het eindrapport een aantal "nieuwe" (in de zin van nooit voorheen opgedoken) vragen ten tonele verschenen. Geen paniek. Het boeiende van het werk was juist dat het niet af was en mijn hersenen nog steeds pijnigt in aktieve buien.

Al vlug bleek dat het qua literatuur maar povertjes gesteld was. Herman Baert (sociaal pedagoog en verbonden aan de Koning Boudewijnstichting) bleek de enige te zijn die zijn exploratietocht in deze sfeer op papier had gezet. In zijn artikel krijgt vooral de inventaris van variabelen veel aandacht met als items voor het "meten" van de draagkracht motivatie, affektief-dynamische, bio-fysische, kognitieve en instrumentele capaciteiten en leerervaringen. De tekst zegt echter niet hoe deze resem van variabelen (ik tel er 52) nu wel moeten gehanteerd worden om het beeld te krijgen van de aktuele draagkracht van een persoon, groep of samenlevingsverband in functie van een zekere geplande aktiviteit. Een persoonlijk gesprek met hen wierp al wat meer licht op de zaak in die zin dat hij mij enkele raadgevingen doorspeelde om kennis te vergaren omtrent die draagkracht (zijn ervaringen

"Onder agogische draagkracht verstaan we (het dynamisch beeld van) het aktueel ontwikkeld potentieel aan motivatie, capaciteiten en leer-ervaringen van een deelnemer, welke relevant zijn voor het aktief en zinvol deelnemen aan een bepaalde agogische aktie, respektievelijk vormingsaktiviteit en voor het zinvol en bevredigend verwerken van wat er zich daar afspeelt" (Herman Baert)

waren gebaseerd op zijn medewerking aan het KREMAB-onderzoek) gebruik makend van de gepaste variabelen. Dat was dan met name het licht op groen om in concreto in de Buurtwinkel te gaan nadenken over en te gaan peilen naar welke aktiviteiten er inderdaad zouden kunnen inspelen op de capaciteiten van de kansarme bewoners. Voordien was al gebleken dat vergaderingen (zij het dan in buurtcafés) niet bepaald succesvol waren. Zo was er heel weinig volk op een vergadering rond de huurwet bijvoorbeeld (nochtans werd de materie op de gepaste manier aan de gewone man gebracht), maar de volgende morgen zat de Buurtwinkel wel vol tijdens de permanentie-uurtjes want ze hadden van de ene of de andere gehoord dat men hier iets wist van de huurwet. Het zou met andere woorden een

lage-drempel-activiteit moeten zijn in een informele sfeer waar zogenaamd apatische, uitgebluste, vereenzaamde en marginale kansarme alleenstaande mannen aan hun trekken zouden kunnen komen. Belangrijk was dat hun participatie en zelfwerkzaamheid centraal zou komen te staan en dat er niet een zoveelste "dienst" uit de Brusselse grond zou rijzen.

Al vlug kwamen we in het sfeertje van koken, niet alleen omdat de behoeften op dit vlak relatief hoog lagen maar ook omdat koken een heel gamma van deelactiviteiten inhoudt waardoor de werkzaamheid optimaal zou kunnen verdeeld worden binnen de groep. Bovendien woonden er een aantal ex-koks in de buurt en die zouden het eerste ijs wel breken. Hierover vertel ik later wel wat meer.

Laat ik het even hebben over het denkwerk (of noem het een stukje bezinning na de dagtaak) op dit vlak. Ik was ervan overtuigd dat ik de baan die het opbouwwerk volgde van naderbij diende te bekijken.

OPBOUWERK EN DRAAGKRACHT

Dé buurt, dé buurtbewoners, dé buurtaanpak... een drietal termen die al sinds jaren ter goeder trouw worden gehanteerd in het buurt- en opbouwermilieus. Er wordt dan soms niet meer stil gestaan bij vragen als 'of er wel zoiets bestaat als de buurt alle (romantische) associaties inclusief?', 'of de bewoners wel zo happig zijn naar participatie en zelfwerkzaamheid in hun buurt?', 'of de welzijnsbevordering op buurtniveau wel aarde aan de dijk brengt?' en ga zo maar door... Alleszins een hele boterham. Het was onmogelijk om in mijn eindrapport een pasklaar antwoord te formuleren op al die vragen en ik wilde ook geen komaf maken met het begrippenkader dat gehanteerd wordt in onze kringen. Dat nam echter niet weg dat ik er geen kritische blik op zou werpen en meer dan dat, dat lag althans in mijn ambities.

Het Nederlands tijdschrift *Marge* had een zekere opschudding teweeg gebracht in de op-

bouwwerkingen (ook in de Vlaamse) met haar themanummer "De mythe van de buurt". Was de buurt inderdaad zo wankel geworden, op sterven na dood? Was het niet één grote illusie van een horde romantische buurt- en opbouwwerkers (zo van die soort met de geiteharen wollen sokken) de buurt en haar bewoners respektievelijk als werkterrein en -publiek te nemen? Het woord mythe kan ook in positieve zin gebruikt worden met dien verstande dat mythe dan staat voor een zekere organisatie die een zekere behoefte bevredigt namelijk die aan een structuur, een zingeving. Dan zou buurt kunnen staan voor een verlangen ertgens bij te horen, je thuis te voelen; een verlangen om samen sterk te staan tegen ongewenste invloeden van buiten of je veilig te voelen, het kunnen uiten van je eigen cultuur, het ontbreken van tegengestelde belangen. Mythe is in deze betekenis niet zoiets als een vals geloof dat geen stand houdt tegen bepaalde feiten; het is een noodzaak voor het bestaan. En als zodanig een nooit opdrogende inspiratiebron voor het zoeken naar nieuwe leefvormen, beter leefomstandigheden onder zich steeds wijzigende verhoudingen.

Wat mij persoonlijk betreft: ik vind dit prima om als welzijnswerker(s) boven je bed te hangen. Dat impliceert niet dat ik dan sowieso de buurt gelijk schakel met een eenheid waarbinnen in opbouwwerkperspektief moet gewerkt worden. Het onderstreept wel mijn geloof (of noem het overtuiging) in het werken aan welzijn op kleinschalig niveau maar ik zit niet met de rooskleurige ideeën dat buurtbewoners (tenminste als zij enige buurtbinding ervaren) staan te springen om de buurt een stukje leefbaarder te maken.

Wat de participatie en zelfwerkzaamheid (en vul zelf maar verder aan) van de bewoners betreft zijn er toch een aantal gegevenheden die me tegen de borst stoten en die gezien de buurt waarin ik werkte (die zonder blikken of blozen één van de meest marginale buurten van Brussel-centrum kan ge-

noemd worden - iemand noemde haar treffend een silo waar van alles en nog wat in gedeponeerd wordt en terecht komt) nog extra in de verf kwamen te staan. Ik heb het over de uitbanning van - noem het - gezelligheidsactiviteiten met lage drempel (de buurthuisactiviteiten van weleer) uit de opbouwwerksfeer, want productiegericht moet er gewerkt worden. Een project is geen opeenvolging van, zij het dan gezellige, namiddagen. Neen, het is een in de tijd beperkt geheel van activiteiten die concreet in relatie staan met een welbepaalde doelstelling. Interpreteer dit nu niet als een pleidooi voor kaartersklubjes, handwerknamiddagen, gezellige etentjes e.d.m. Dat neemt niet weg dat ik vind dat opbouwwerk niet met iedere groep van mensen dezelfde weg kan bewandelen. Je hebt het al door... ik vrees voor een opbouwwerk dat in de eerste plaats een elitair groepje gaat bereiken dat niet altijd het broodnodige contact met haar achterban heeft. Dat groepje kan inderdaad zonder al teveel problemen vergaderen, kan de dingen kritisch bekijken, kan het eigenbelang aan de kant zetten, kan beslissingen nemen, enz...., want dat vraagt men als minimum-draagkracht van een bewonersgroep (of hoe je het ook wil noemen) die een project draagt binnen een opbouwwerk-kontekst.

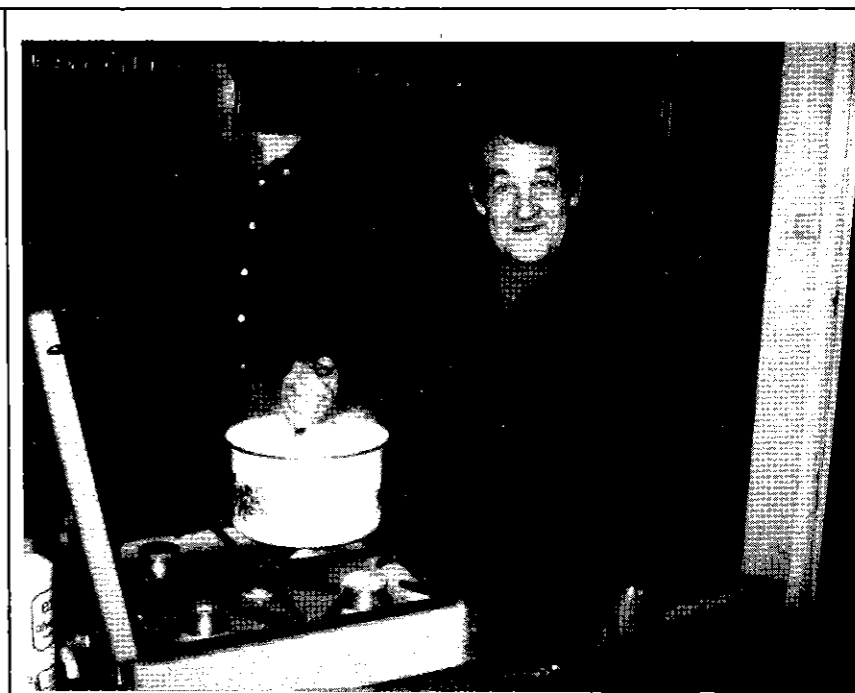
IN WELK KAMP MOETEN WE GAAN KIJKEN?

De oorzaak van het verwateren van sommige activiteiten wordt meestal gezocht in het andere kamp, met name bij het doelpubliek: ze zijn niet voldoende gemotiveerd, hun concentratievermogen is zwak, hun abstractievermogen laat te wensen over... Ik heb in mijn eindrapport getracht de rollen wat om te keren en de schijnwer-

pers op de opbouwwerker (meer algemeen de welzijnswerker) zelf geplaatst. Het is goed in 't eigen hart te kijken... of hoe zet een opbouwwerker een activiteit op? Hoe geeft hij ze vorm en hoe laat hij ze mee-evolueren met tijd en situatie? Allemaal vragen waar antwoorden op volgen die eens te meer bewijzen hoe zovele zaken op een - noem het gerust - amateuristische wijze tot stand komen en verlopen. Ik zeg hiermee niet dat de opbouwwerker de allesbehalve spontane technicus moet worden die allerlei methodieken en technieken hoogtij doet vieren, maar ik beweer evenmin dat er niet een aantal spelregels in acht moet genomen worden en dan in concreto zeker bij die delicate groep die de kansarmen wel zijn.

Wie heeft nog geen lijst in handen gehad (bijvoorbeeld van J. Simonse) van kenmerken van kansarmen gaande van impulsiviteit en non-reflexief gedrag over snel ontmoedigd tot het informele opzoekend. Allemaal zaken die weer eens bevestigen dat ze eigenlijk wat uit de band springen. Als je er publicaties van de Vierde Wereld-beweging op naleest, merk je hoe het positieve van hun geaardheid kan benut worden door activiteiten op te zetten en hen aan het werk en het woord te laten.

Om het met andere woorden te zeggen: er moet dringend gewerkt worden aan het ontwikkelen van werkwijzen om effectief uit die kansarmen te halen wat er uit te putten valt in plaats van zich sowieso tot de bevoorrechte getuigen en co. te wenden die dan hun plaatsje in de bewonersgroep krijgen en er vastroesten. Een grondige kennis van hun denken en leefwereld is een must, het samenbrengen van ervaringen eveneens, het experimenteren met technieken mag niet ontbreken, de theoretische background moet verruimd worden en misschien betekent het EEG-armoedeprojekt (Brussel kreeg ook een deeltje van de pot) een flinke stap vooruit, net zoals de onderzoeken van de Koning Boudewijnstichting in samenwerking met de Brusselse Welzijnsraad.

BEGELEIDING VAN DE KOOKGROEP

Ter afronding van deze tekst wil ik toch wat in de pot van de praktijk roeren. Lezers van dit tijdschriftje moet ik waarschijnlijk niet vertellen hoe de vork aan de steel zit in die kookgroep van alleenstaande mannen die bijna zijn eerste verjaardag kan vieren. Wat misschien minder geweten is, is hoe ik als stagiaire die konfrontatie met een kansarme bevolkingsgroep verwerkt heb en hoe ik mijn begeleidingsproces evalueer om er de nodige lessen uit te trekken voor mezelf en ruimer voor welzijnswerkers ten velde. Ik steek van wal maar besef al voor ik begin dat ik hier niet uitgepraat geraak. Wat betreft de aard van de buurtbewoners heeft dit altijd een uitdaging voor mij betekend, niet in die zin dat ik nu wel eens wilde tonen wat er met die groep wel aan te vangen viel. Neen, wel in die zin dat ik bereid was mezelf als het ware weg te cijferen om hen bij wijze van spreken in de potten te laten roeren. Wegcijferen dan niet in de betekenis van 'van op afstand alles een beetje bekijken en alles maar aan het toeval overlaten'. Ik had ook wel mijn woordje te plaatsen en deed dit ook vaak heel bewust om bepaalde gesprekken op gang te brengen en om het mee-

bepalen en -beslissen van hun nentwege in het reilen en zeilen van de kookgroep echt kansen te geven. Mijn rol tijdens huis- of cafébezoeken (ter uitnodiging voor de kookgroep) was ook niet min. Tenminste wanneer ik iets aanving met met de informatie die ik daar van de persoon in kwestie en zijn leefsituatie vernam. Zo konden verborgen kooktalenten ontdekt worden. Door het werken aan het zelfvertrouwen kon er werkelijk iets vanuit de participanten ter tafel komen te liggen. Werd het ook werkelijk de kookgroep van de alleenstaande mannen en niet voor de alleenstaande mannen. Wij hadden als begeleiders de handen vrij en dat bood veel kansen om gesprekken aan te knopen of op gang te brengen, om te observeren en bepaalde dingen uit te proberen. De tijd die ik samen met hen doorbracht was kort en was ook een opwarmingstijd: men diende elkaars gezelschap gewoon te worden om het te kunnen appreciëren. Achteraf verweet ik mezelf soms te weinig geëxperimenteerd te hebben met de groep, te weinig nieuws ingebracht te hebben... maar aan de andere kant acht ik het juist heel zinvol de groep een tijdje te hebben gegund om vorm te krijgen en misschien vermeden te hebben dat er potten vielen die niet meer te

lijmen zouden geweest zijn, zeker gezien de aard van de relaties tussen sommige deelnemers.

In mijn rapport beweer ik dat ik geen zuiver opbouwwerk heb kunnen verrichten en ik gaf het de naam intensief groeps-
werk om de volgende redenen : de baten van het participeren aan de kookgroep liggen bij diegenen (en alleen bij hen) die eraan participeren, er zat met andere woorden geen perspektief in voor de ruimere groep van alleenstaande mannen van de Buurtwinkel; de eenzaamheid werd (nog) niet als een kollektief probleem geformuleerd; de functie van de kookgroep lag vooral op het

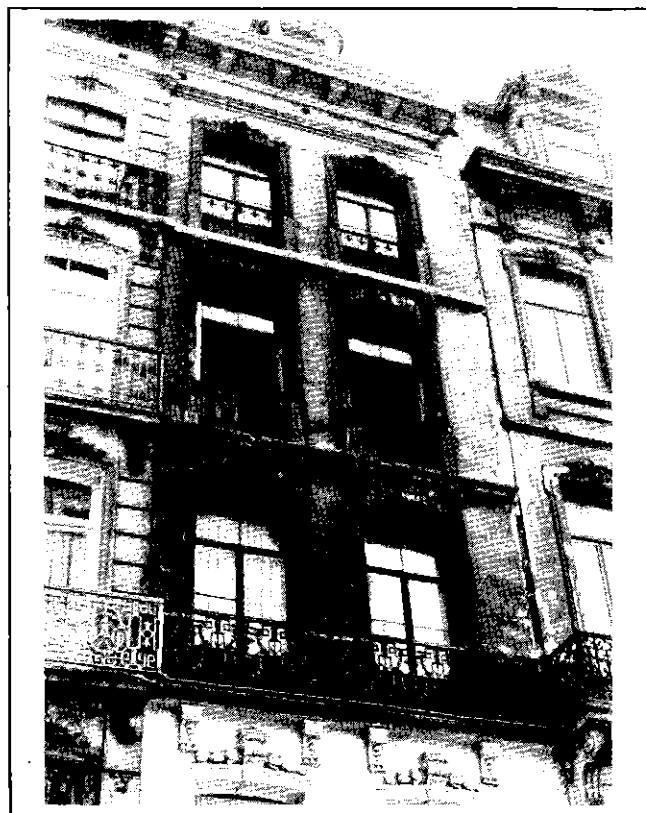
vlak van ontmoeting, gezelligheid, het oefenen van bepaalde vaardigheden en er werd niet naar oplossingen toe gewerkt. Dat neemt niet weg dat er voorwaardenscheppende aspecten inzaten voor een opbouwwerkproces in die zin dat : de activiteit groepsvormende bedoelingen heeft, via de kookgroep mensen worden aangesproken om aan andere activiteiten dan de kookgroep te participeren, het vormingsaspect al aan bod komt en later meer in het licht zou kunnen staan van probleemoplossing, er aanzetten zijn geweest voor groeps gesprekken die over hun leef- en probleemsituatie handelden en de activiteit ingang kan bieden

voor het doelpubliek van het projekt van gemeubelde kamers.

Met deze positieve noten sluit ik mijn stukje bekentenis af. Ik hoop zelf in mijn loopbaan mee te bouwen aan de weg die nog af te leggen valt met de kansarmen, waarvoor het opbouwwerk per slot van rekening toch in het leven geroepen werd. Of heb ik het bij het verkeerde eind?

Ik eindig met het gedicht van Herman De Coninck, waarmee ik mijn eindrapport eindig. Sluit even je ogen en je ziet de Bijstandswijk. Blijf ze echter niet sluiten want kansarmoede vraagt dat we de ogen wijd openen.

GRETA LEIRE.

Brussel

Geen krot stort hier ooit in. Ze blijven staan uit gewoonte, beweert een kollega van me, en als ze je niet bevallen, zijn er enkel andere lelijke huizen om eraan te ontsnappen. Trouwens ook de politiek is hier zo : evenveel problemen als huizen. Maar men blijft erin wonen, slapen, sigaretten, voedsel en liefde kopen. En er lopen altijd wel duizend identieke burgers op straat om elkaar de indruk te geven dat ze normaal zijn, en om mij aan geboortebeperving te doen denken. Men is hier mens zoals men elders bandiet is : enkele keren per jaar, 's nachts en zeer verborgen. Dan gaat men huilen, bij voorbeeld op de wc.

(Herman De Coninck, uit : 'De lenige liefde')

Enkele interessante artikels i.v.m. de door mij aangesneden problematiek :

- BAERT, H. : "Agogische draagkracht. Een aanzet tot een operationele begripsbepaling", in : Tijdschrift voor Agologie, nr. 1 (83), p. 5-23.
- Themanummers MARGE nr. 5 (84) en nr. 4 (85).
- KRAAYKAMP, J. : "Hebben kansarmen behoefte aan participatie?", in : Vorming, nr. 5 (74), p. 188-207.
- LIEVENS, P. : "Vormingsmodellen en kansarmoede : een problematische afstand", in : Volksoopvoeding, nr. 3/4 (81), p. 181-203.